

TRADYCJA EKOLOGICZNA W PROJEKCIE
MEDYCyny JUTRA
PROFESORA JULIANA ALEKSANDROWICZA

STRESZCZENIE

Niniejsza praca dąży do wyświetlenia historycznych uwarunkowań oraz źródeł intelektualnych inspiracji, które wpłynęły na ukształtowanie się projektu *medycyny jutra* prof. Juliana Aleksandrowicza. Podstawą dysertacji było przekonanie o decydującym wpływie na kształtowanie się poglądów Profesora szerokiego tła kulturowego oraz środowiska człowieka widziane w kontekście tradycji ekologii oraz medycyny.

Poszczególne etapy badań wymagały wykorzystania aparatu metodologicznego dziedziny nauk humanistycznych o charakterze analityczno-rekonstrukcyjnym, na różnorodnym materiale archiwalnym z wykorzystaniem niepublikowanych wcześniej materiałów źródłowych, zarówno już wcześniej znanych jak i oryginałów znajdujących się w zasobach Katedry Historii Medycyny UJ CM. Przeprowadzono kwerendy zbiorów archiwalnych, będących źródłem o zróżnicowanym charakterze; naukowym, normatywnym, epistolarnym oraz literackim. Korzystano również z opracowań z zakresu historii medycyny, historii ochrony środowiska tudzież historii ekologii.

Przyjęto założenie, że poruszane w pracy zagadnienia będą podporządkowane poszukiwaniu ekologicznych wzorców, znajdujące swoje rozwinięcie w projekcie *medycyny jutra*. Było to zgodnie z zainteresowaniami Juliana Aleksandrowicza, które nie zamykały się tylko w działalności na terenie szpitala, ale obejmowały walkę o zdrowie pacjenta we wszystkich aspektach życia. W wizji Aleksandrowicza konieczna była zmiana poglądów dotyczących zdrowia, choroby, profilaktyki, procedur leczenia i diagnozy, przede wszystkim zaś relacji człowieka ze środowiskiem, gdyż jego zdaniem były nieadekwatne do zmieniającej się rzeczywistości. Profesor krytykował ponadto mechanicyzm, chorobocentryzm, lokalizacjonizm oraz redukcjonizm przy jednoczesnym przypomnieniu o istocie sumienia, wyobraźni, odpowiedzialności za siebie i innych oraz nieszablonowych rozwiązaniach.

W pracy nawiązuję do etyczno-aksjologicznej reinterpretacji ochrony zdrowia Juliana Aleksandrowicza jako realizacji form leczenia opartych na globalnej profilaktyce, zbudowanych na zrównoważonych relacjach pacjent - lekarz, człowiek - organizm, człowiek - środowisko. Konsekwencją rozwoju społecznego i gospodarczego XX wieku w medycynie według prof. Aleksandrowicza był nihilizm terapeutyczny, a wręcz dehumanizacja medycyny, czyli oddzielenie medycyny od filozofii i etyki.

W pracy wskazuję, że wyzwalane przez siebie kryzysy: w medycynie, ekologii, etyce oraz w edukacji, spowodowane zdaniem Aleksandrowicza odejściem od wartości moralnych, stanowią *spiritus movens* poglądów Profesora.

Emanacją kryzysów była degradacja środowiska, odwrócenie się od dziedzictwa kulturowego, choroby cywilizacyjne unicestwiający społeczność oraz traktowanie zdrowia jako przedmiotu arbitralnych manipulacji. Postulat powrotu do korzeni medycyny poprzez odrodzenie etyki był warunkiem koniecznym zapobiegania chorobom oraz przeciwdziałania cierpieniom. Profesor upatruje więc ratunek w moralnej sile budzącego się w społeczeństwie sumienia ekologicznego oraz rozwijającego się ekologizmu widzianego jako humanizm jutra. Dzięki sumieniu, zdaniem Profesora, nowe zaangażowane konstruktywnie pokolenie przezwycięży zło, choroby oraz cierpienie.

Według prof. Aleksandrowicza, współczesne choroby, w tym stan zdrowia psychicznego, uwarunkowane są ekologicznie. Stąd konieczność poprawy oraz ochrony zdolności etycznych stanowiących podstawę weryfikatora dobra mającego fundamentalne znaczenie dla zdrowia oraz przezwyciężenia ekologicznej zagłady. Filozofia systemowa ekologizmu w ramach postępowania medycznego polega na uczeniu lekarzy specjalistów systemowego podejścia do pacjenta, poszukiwaniu relacji i wspólnych patogenez chorób czy też uświadomieniu relacji między dolegliwościami, a działaniem leku farmakologicznego. Pozwala na lepsze zrozumienie mechanizmów zachodzących w środowisku wewnętrznym oraz zewnętrznym człowieka, usprawniając procesy profilaktyczne i terapeutyczne.

Ochrona zdrowia według prof. Aleksandrowicza uwarunkowana jest różnymi komponentami środowiska dlatego domaga się on systemowego i interdyscyplinarnego podejścia. Projekt *medycyny jutra* oraz powiązanej z nią profilaktyki są propozycją umożliwiającą zachowanie homeostazy na poziomie globalnym widzianej przez Aleksandrowicza jako równowaga i powszechny pokój.

Praktycznymi realizacjami ogólnych założeń projektu *medycyny jutra* było powstanie: Kliniki Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Krakowie, gdzie wykorzystywano funkcje sztuki i twórczości w procesie zdrowienia; Pracowni Badań Biopierwiastków w krakowskiej Klinice Hematologii; Krakowskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej; Komisji Ochrony Zdrowia Społecznego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; Polskiego Towarzystwa Magnezologicznego; Nieformalnego Instytutu Profilaktyki Ekologicznej, Polskiego Klubu Ekologicznego, Ośrodka Ekologicznej Profilaktyki przy Klinice Hematologii AM w Krakowie (Kopernika 17).

Na podstawie przeprowadzonych badań i analiz udowodniono tezę postawioną w pracy, że w projekcie *medycyny jutra* idee proekologiczne odegrały fundamentalną rolę. W mojej interpretacji poglądów Aleksandrowicza kontekst historyczny i tradycja ekologii oraz medycyny stanowią fundament paradygmatu *medycyny jutra*. W refleksji Profesora zdrowie i dobro, choroba oraz życie i śmierć ujęte holistycznie, były głównymi priorytetami globalnej profilaktyki. Wykazano przez analizę dostępnych materiałów, że na rozwój myśli lekarskiej (starożytni lekarze – filozofowie), wpływ miała refleksja nad środowiskiem, w tym środowiskiem naturalnym, oraz że Julian Aleksandrowicz świadomie z tej tradycji korzystał. Wskazuję, że zastosowana przez Profesora metoda zintegrowania różnych dziedzin wiedzy miała zmienić optykę nauk medycznych i uwolnić ją od neopozytywistycznego paradygmatu. Co więcej, refleksja nad wzajemnym oddziaływaniem człowieka i środowiska budowała zręby współczesnej ekologii, która w XX wieku zaczęła odgrywać coraz większą rolę nie tylko w obszarze nauk przyrodniczych ale również społecznych, stając się podłożem dla ekologizmu i ekofilozofii. Połączenie medycyny i ochrony zdrowia z tradycją ekologiczną to sposób, zdaniem Aleksandrowicza, na przekształcenie społeczeństwa oraz dostosowanie medycyny do wymogów współczesności.

Słowa kluczowe: ekologia, ekologizm, medycyna jutra, medycyna środowiskowa, sumienie ekologiczne